

Nieuwe conceptkerndoelen: het domein Samen bewegen 3

Bewegen met anderen en Bewegen regelen

Dit is het derde artikel van het team Onderwijs van de KVLO in een reeks over de nieuwe conceptkerndoelen. We kijken naar wat er staat in de huidige kerndoelen po en vo en bespreken hoe de nieuwe kerndoelen er in de praktijk uit kunnen zien. We schreven eerder over conceptkerndoel 1 (LO3) en conceptkerndoel 2 en 3 (LO5). In dit artikel kijken we naar het volgende domein Samen bewegen met daarin de conceptkerndoelen 4 en 5. Bewegingsonderwijs neemt een unieke plek in binnen het curriculum van het po en vo, omdat je de les altijd samen met andere kinderen uitvoert. Dit komt tot uiting in het samen bewegen van leerlingen tijdens de lessen, je hebt anderen nodig om de les te maken. Het domein Samen Bewegen gaat over wat leerlingen moeten kennen en kunnen om samen te bewegen en bewegen samen te regelen.

| Wiebe Faber, Oscar Scipio, Eric Swinkels en Simone de Vries

Domein Samen bewegen

Het domein Samen bewegen bestaat uit twee conceptkerndoelen, namelijk kerndoel 4: bewegen met anderen (KD4) en kerndoel 5: bewegen regelen (KD5). De naam van het domein geeft aan dat het in de lessen bewegingsonderwijs gaat om het samen met anderen bewegen en dat samen kunnen regelen. Juist in bewegingsonderwijs kunnen we dat concreet maken en betekenis geven.

In de lessen bewegingsonderwijs gaat het bij samen bewegen om het verkleinen van sociale verschillen en om polarisatie tegen te gaan (Doodewaard, 2024). Er zijn talloze voorbeelden van samenwerking, solidariteit en zorgzaamheid te zien in de lessen bewegingsonderwijs. In KD4 wordt het houdingsaspect van de leerling besproken en in KD5 het handelingsaspect.

KD4 Bewegen met anderen

Samen bewegen wordt in het kern-doel beschreven als "wat leerlingen moeten doen om, rekening houdend met henzelf en de ander, de omgang met elkaar in het bewegen te verbeteren en daarmee ook het deelnemen aan bewegen zelf".

De manier waarop leerlingen zich daarbij tot elkaar verhouden, door Biesta (2015) omschreven als socialisatie, is

een belangrijke kern van de lessen bewegingsonderwijs, die in dit domein nu speciale aandacht krijgt. Het gaat om de sociale ontwikkeling van de groep als geheel, met daarbinnen de rol van de leerling. Samenspel vraagt om je open te stellen voor de ander en je leert dat je samen met een ander verder komt. Biesta (2023) pleit ook voor verschuiving van perspectieven: van ego- naar eco-perspectief. Dit eco-perspectief houdt in dat leerlingen samen willen bewegen om er samen wat van te maken. Dat kinderen door hebben dat ze elkaar nodig hebben en elkaar willen en moeten helpen om verder te komen. Dat denken in verbondenheid krijgt een plaats in KD4: bewegen met anderen.

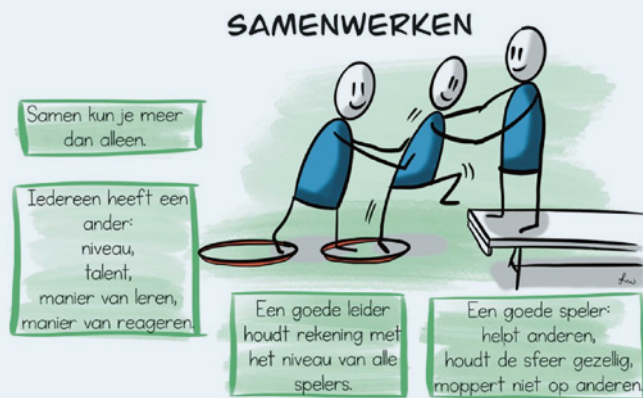
Herkenning en nieuw

Bewegen met anderen (KD4) is nog niet eerder op deze wijze uitgewerkt. Het

In de praktijk: samenwerken

Samen deelnemen aan bewegen vraagt om complexe vaardigheden van leerlingen. In conceptkerndoel 4 wordt dit onder andere omschreven als het omgaan met mogelijkheden, gedrag, opvattingen en belevingen van de ander.

Het leren accepteren van verschillen tussen leerlingen wordt aangeboden door de leerkracht, bijvoorbeeld door gebruik te maken van praatplaten van de FairPlay-lesmethode. Hierin bespreekt de leerkracht met leerlingen waarom samen deelnemen ingewikkeld is en hoe je dit kan laten lukken. Het sociale proces, en in hoeverre dit gedrag aangeleerd kan/moet worden, verschilt vanzelfsprekend per doelgroep, klas en/of individuele leerlingen.

Bron: Praatplaat samenwerken, FairPlay-lesmethode (Sportservice Apeldoorn) In de lesmethode FairPlay van Sportservice Apeldoorn wordt gewerkt aan verschillende sociale en regulerende vaardigheden.

Scan of klik hier naar Sportservice Apeldoorn

domein samen bewegen is deels te herkennen in de huidige kerndoelen: het samen met anderen op een respectvolle manier deelnemen (kerndoel 58, po) en leerlingen leren sportief te zijn, rekening te houden met anderen en respect en zorg te hebben voor elkaar (kerndoel 56, vo). KD4 biedt concretere gedragsverwachtingen voor de leerlingen. Er is beschreven wat de leerlingen leren; zoals bijdragen aan een sociaal veilige omgeving, accepteren van verschillen en sociale interacties in een klas of groep. KD4 is hiermee niet nieuw maar tekstueel concreter uitgewerkt.

Binnen KD4 leren kinderen om verschillende wijzen van deelnemen te respecteren en te waarderen, beschreven door Peter Heij als sociale rechtvaardigheid (Heij, 2006). Kinderen leren omgaan met diversiteit in bewegen, zodat ze dit ook in maatschappelijke situaties kunnen toepassen. De uitdaging voor het werkveld is dat er voor KD4 nog weinig concrete methodieken zijn uitgewerkt, in tegenstelling tot bijvoorbeeld KD1, 2 en 3. Deze zijn uitgewerkt in basisdocumenten en verschillende methodieken, waardoor zij herkenbaar zijn voor het werkveld. Voor bewegingsonderwijs zijn voor samen bewegen nog weinig sociale vaardigheidsmethodieken uitgewerkt die aansluiten bij de lessen bewegingsonderwijs.

KD 5 Bewegen regelen

KD5 bouwt verder op KD4. KD5 richt zich op de mogelijkheid om ervaringen op te doen met en in verschillende taken en rollen binnen beweegactiviteiten. Er is in KD5 meer focus gekomen op samen reguleren. Mede ingegeven door de maatschappelijke ontwikkelingen in de sport, waarbij binnen het samen bewegen regelmatig moeilijkheden ontstaan. Het bewegen samen leren organiseren in de schoolsetting is van waarde, zodat deze ook kan worden toegepast in de maatschappij. Hier komt het eco-perspectief van Biesta naar voren, als tegenhanger van het ego-perspectief.

Tot nu toe lag in het po de focus impliciet op het reguleren door leerlingen zelf, binnen het vo lag de focus meer op de rollen die leerlingen innemen tijdens de gymles. De uitdaging voor het po is om meer aandacht te geven

aan de individuele rollen die horen bij KD5. Voor het vo is de uitdaging om het samen reguleren meer ruimte te geven. Dit gebeurt steeds vaker zonder scheidsrechter, door leerlingen zelf tijdens het uitvoeren van de activiteit, de activiteit te laten reguleren. In de sport zien we dit bijvoorbeeld al terug bij ultimate frisbee of badminton, waarbij het vanzelfsprekend is dat de spelers samen tot een oplossing komen.

Herkenning

Ook voor KD5 geldt dat het herkenbaar is in het huidige kerndoel over afspraken maken over het reguleren van bewegingsactiviteiten (58, po) en leren eenvoudige regelende taken te vervullen (57, vo). Deze krijgen concreet vorm in het leren arrangeren van de bewegingsomgeving, assisteren bij de bewegingsomgeving en het afspreken van regels.

Voor de leerkracht bieden KD4 en KD5 concrete leerdoelen voor leerlingen die de leerkracht kan opnemen in het vakwerkplan en dus in de lessen. Waar in de huidige kerndoelen deze concrete beschrijving ontbreekt, bieden de conceptkerndoelen deze nu wel.

Wat is er nieuw?

Bij KD5 gaat het om het arrangeren van de bewegingsomgeving, assisteren bij beweegactiviteiten en het afspreken van regels. Deze zijn door middel van een nieuwe indeling helder gemaakt:

- arrangeren gaat om het op- en afbouwen, herstellen en aanpassen van arrangementen;
- assisteren gaat om het verzorgen, beveiligen en coachen;
- afspreken gaat om het uitleggen, controleren en afstemmen.

Bovenstaande omschrijvingen bij KD5 zijn niet nieuw en komen overeen met het huidige kerndoel 58. Een verschil met kerndoel 58 (po) en 57 (vo) is dat reflecteren niet terugkomt binnen het domein samen bewegen en een plek heeft gekregen onder KD6.

Onderzoek

Katrijn Opstoel (2022) heeft onderzoek gedaan naar creëren en evalueren van een stimulerende leeromgeving door het leren regelen in

de les lichamelijk opvoeding in het basisonderwijs.

Scan of klik [hier](#) naar het artikel

Onder vakleerkrachten bleek uit deze onderzoeken dat bewegen regelen onderdeel is van het vak bewegingsonderwijs, maar dat veel vakleerkrachten hier onbewust (on-)bekwaam in waren. Bewegen regelen werd wel aangeboden aan leerlingen maar dit was vaak eerder een reactief leermoment dan een bewuste leerlijn met een planmatige methodische aanpak en structuur.

Want hoe leer je kinderen eigenlijk aan om te arrangeren of te assisteren? Welke rollen en handelingen passen dan bij welke doelgroep en hoe leer je kinderen ontwikkelen binnen die rollen en handelingen. Deze vraag is bijna vanzelfsprekend te beantwoorden door vakleerkrachten als het gaat om de motorische ontwikkeling, zoals het aanleren van een handstand of het jongleren van ballen, maar minder vanzelfsprekend voor bewegen regelen.

Het boek Samen Bewegen Regelen (Hazelebach et al., 2023) is naar aanleiding van het onderzoek van Opstoel (2022) geschreven om het werkveld inzicht te geven in bewegen regelen. Dit boek richt zich op het vergroten van de zelfstandigheid, maximaliseren van de beweegtijd en het ontwikkelen van het regelen voor de leerling zelf (en voor later). Het is geschreven door opleiders van meerdere alo's. Zij beschrijven de reguleringuitdaging als 'het in de gymles leren om in verschillende contexten de toenemende beweegdiversiteit op een sociaal rechtvaardige wijze gezamenlijk te organiseren' (Hazelebach et al., 2023, p.13).

Het methodisch aanbieden van KD5 zorgt dan in de praktijk voor een grotere rol van samen bewegen in de jaarplanning en de lessen van elke school/vakleerkracht. Naast de reguliere

In de praktijk

Als voorbeeld kan je denken aan leerlingen die over een smalle balk balanceren, waarbij een aantal leerlingen van de balk afstappen. De leerkracht constateert dat er hulp nodig is om de leerlingen over de balk heen te helpen en vraagt of een (individuele) leerling even een helpende hand wil geven. In de praktijk wordt vaak een sociaal vaardige leerling gekozen. Minder sociaal vaardige leerlingen hebben hierdoor minder kans om hun vaardigheden te ontwikkelen.

Als je als leerkracht binnen je les specifiek en structureel aandacht geeft aan hulpverleners, zou je per les/groepje een leerling een hulplintje kunnen geven die binnen de les de rol van hulpverlener uitvoert. Zo biedt de leerkracht voor iedere leerling aan om deze rol op zich te nemen en hierbinnen te (kunnen) leren.

Deze werkwijze kun je ook toepassen bij andere rollen, zoals onder andere scheidsrechter of opbouwer/opruimer.

te vertalen naar de praktijk. De uitwerking van met name KD4 vraagt om verdere uitwerking voor en door de praktijk. Voor het gehele werkveld ligt hier een uitdaging.

In de conceptkerndoelen is bewust (meer) aandacht voor het aanleren van gedragingen en regulerende handelingen. Gedrag en handelen zijn binnen samen bewegen onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het zet de vakleerkracht aan tot nadenken hoe het domein Samen bewegen vorm te geven. De beide kerndoelen kunnen bewust worden ingezet en gepland binnen de les bewegingsonderwijs. KD4 richt zich hierbij op het houdingsaspect: welk gedrag is nodig om samenwerking te laten lukken. KD5 gaat over het handelingaspect: welk vaardigheid moet je aanleren om binnen bepaalde rollen en taken bewegen zelf te regelen.

Het unieke karakter van bewegingsonderwijs komt in dit domein Samen bewegen tot uitdrukking. Juist in de lessen bewegingsonderwijs kunnen we meer en beter leerlingen bewust samen laten bewegen. Daarmee geven we ook invulling aan burgerschap. Dus goed en mooi dat dit in de conceptkerndoelen is verwerkt. Hoe dat concreet wordt ingevuld is aan de vakleerkracht. ●

Bronnen

Scan of klik [hier](#) naar de bronnen

Contact

onderwijs@kvlo.nl

Wiebe Faber, Oscar Scipio, Eric Swinkels en Simone de Vries zijn onderwijsadviseurs po en vo bij KVLO

Foto

Anita Riemersma

Kernwoorden

conceptkerndoelen, domein Samen bewegen, samenwerken, bewegen regelen

beweegthema's (KD1) kan ook voor bewegen regelen een methodische opbouw en planning gemaakt worden.

Conclusie

We hebben in dit artikel getracht samen bewegen meer te duiden en